

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра економіки, підприємництва та торгівлі

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ВНУТРІШНІЙ ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПІДПРИЄМСТВА»**

Рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський)
Галузь знань:	05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність:	051 «Економіка»
Освітня програма:	«Економіка підприємства»
Статус дисципліни:	вибіркова, цикл дисциплін професійної підготовки
Мова навчання:	українська

Методичні рекомендації з вивчення навчальної дисципліни «Внутрішній економічний механізм підприємства» / Укл.: Н.Ю. Кубіній, О.С. Молнар, О.В. Місяйло, Н.П. Белей, В.В. Кубіній. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2025. 24с.

Укладачі:

Кубіній Н.Ю., к.е.н., професор кафедри економіки, підприємництва та торгівлі.

Молнар О.С., к.е.н., завідувач кафедри економіки, підприємництва та торгівлі.

Місяйло О.В., ст. викладач кафедри економіки, підприємництва та торгівлі.

Белей Н.П., ст. викладач кафедри економіки підприємництва та торгівлі.

Кубіній В.В., к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та торгівлі.

Рецензенти:

Пітюлич М.М., доктор економічних наук, професор, член-кор. НАН України, завідувач кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ».

Зарічна О.В., доктор економічних наук, професор кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Відповідальний за випуск: завідувач кафедри економіки, підприємництва та торгівлі Молнар О.С.

Затверджено на засіданні кафедри економіки, підприємництва та торгівлі економічного факультету ДВНЗ «УжНУ», протокол № 9 від 12.03 2025р.

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради економічного факультету ДВНЗ «УжНУ», протокол № 8 від 17.03.2025 р.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Опис навчальної дисципліни.....	5
Мета навчальної дисципліни.....	6
Передумови для вивчення навчальної дисципліни.....	7
Програмні та очікувані результати навчання.....	8
Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання.....	8
Програма навчальної дисципліни.....	12
Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна.....	15
Рекомендовані джерела інформації.....	16
Перелік питань для підготовки до семестрового контролю.....	17
Тестові завдання для самостійного контролю.....	18

ПЕРЕДМОВА

Умови конкурентного ринкового середовища є дуже мінливими та мають різний вектор напрямку для його учасників. Відповідно функціонування підприємства як суб'єкта господарської діяльності та первинної і основної ланки суспільного виробництва потребує постійного коригування для того щоб залишатися конкурентним та прибутковим.

Сучасне підприємство – це складна і відкрита система, яка:

- складається із взаємопов'язаних елементів (виробництв, дільниць, цехів, відділів), що обумовлює його складу внутрішню структуру;
- перебуває під впливом багатьох зовнішніх факторів, які чинять прямий (покупці, конкуренти, постачальники, акціонери, трудові ресурси, органи державної і місцевої влади) та опосередкований (політичний і економічний стан, науково-технічний прогрес, соціокультурні та демографічні фактори, міжнародні події) вплив;
- здійснює діяльність направлену на задоволення суспільних (виробництво і реалізація продукції) та особистих (досягнення мети, отримання прибутку чи іншого соціального ефекту) потреб.

З позиції управління, результативність господарської діяльності підприємства залежить не стільки від зовнішніх умов як від ефективності внутрішньої взаємодії її складових (підрозділів). Саме на цьому рівні формується значна частина вартості продукції (послуги) – її собівартість. Тому важливого значення набуває проблема раціональної організації виробництва у цехах, на виробничих дільницях, на кожному робочому місці. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є посилення впливу внутрішніх економічних важелів на кінцеві результати роботи підприємства та розробка механізму побудови зв'язків між всіма елементами виробничого та внутрішнього середовища підприємства.

Метою даних методичних рекомендацій є надання допомоги здобувачам вищої освіти в одержанні та використанні нових знань і практичних навичок у галузі економічної діяльності підприємства та розумінні принципів функціонування його внутрішнього механізму.

Основне призначення пропонованих методичних рекомендацій – допомогти здобувачам набуті практичних навичок з виробничо-організаційної структуризації підприємства, формування внутрішніх цін, складання плану виробництва і реалізації продукції, визначення виробничої програми і виробничої потужності підприємства та її планування, забезпечення виробничої програми трудовими ресурсами, планування постійних витрат, собівартості продукції та прибутку підприємства.

Перед бакалаврами спеціальності 051 «Економіка» після вивчення дисципліни ставиться вимога продемонструвати набуті знання та проявити вміння ефективно управляти процесами функціонування внутрішнього механізму підприємства, а також вирішувати проблеми, що виникають в ньому на фоні прогнозованих і не прогнозованих впливів динамічного середовища.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Внутрішній економічний механізм підприємства» є спеціальним курсом для студентів освітньої програми «Економіка підприємства», направленим на вивчення теоретичних основ і практичних форм механізму взаємодії різних структурних підрозділів, оцінки вкладу кожного структурного підрозділу в кінцеві результати діяльності всього підприємства, методів свідомої дії на економіку.

Як навчальна дисципліна:

- забезпечує набуття знань про структуру, принципи, інструменти побудови і закономірності функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства, його нормативної бази, планування, обліку, контролю і оцінки діяльності підрозділів, матеріального стимулювання і відповідальності їх колективів, розробку системи стимулювання розвитку і ефективної діяльності окремих структурних підрозділів, що забезпечить ефективну діяльність в умовах жорсткої конкуренції всього підприємства;
- формує у майбутніх фахівців уміння раціонально організовувати, планувати, управляти діяльністю різних суб'єктів підприємницької діяльності в сучасних умовах функціонування.

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90 год.	4	5
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання:	7	9
аудиторних – 5 год. самостійної роботи студента – 5 год	Лекції:	
	24	6
	Практичні (семінарські):	
	20	2
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усне опитування	Самостійна робота:	
	46	82
	Індивідуальна робота:	
	-	-

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Внутрішній економічний механізм підприємства» є:

опанування механізмом взаємодії економічних, науково-технічних, соціальних та правових факторів в умовах ринкового господарювання; сучасною методологією, категорійним апаратом та інструментарієм внутрішнього економічного механізму підприємства; засвоєння знання щодо структури, принципів, методів побудови та закономірностей функціонування внутрішнього економічного механізму з метою прийняття ефективних управлінських (господарських) рішень.

Завдання дисципліни:

вивчення теоретичних основ, вироблення практичних умінь і навичок побудови внутрішнього економічного механізму, вертикальних і горизонтальних відносин між структурними елементами підприємства, які набувають певних економічних форм (договорів, планів) і здійснюються за допомогою відповідних методів (контроль, оцінювання діяльності, заохочення, матеріальна відповідальність тощо).

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- основні принципи і методи побудови відносин між структурними елементами підприємства;
- структуру та форми функціонування внутрішнього економічного механізму;
- способи та методи внутрішнього ціноутворення;
- методи планування, контролю, оцінки діяльності підрозділів та матеріального (економічного) стимулювання їх колективів, а також визначення матеріальної відповідальності за результати роботи;
- сутність аналізу системи «витрати – випуск – прибуток»;
- системи управління запасами, методи оцінки руху виробничих запасів;
- методичні основи аналізу та оптимізації операційної системи, що безпосередньо стосуються діяльності структурних одиниць підприємства.

Вміти:

- трактувати основні поняття, що стосуються внутрішнього економічного механізму підприємства як навчальної дисципліни;
- аналізувати виробничу та організаційну структуру підприємства;
- обґрунтувати форми внутрішнього економічного управління;
- формувати внутрішні планово-розрахункові ціни;
- обґрунтовувати виробничу програму потужністю та трудовими ресурсами;
- складати кошториси підрозділів та планувати собівартість окремих виробів у підрозділах;
- застосовувати методи оцінки роботи підрозділів підприємства, мотивації та матеріальної відповідальності за результати роботи;
- здійснювати ВВП – аналіз;
- розраховувати оптимальну величину запасів, оцінювати рух та обґрунтовувати вибір основних систем управління запасами;
- аналізувати операційну систему підприємства та обґрунтовувати шляхи її оптимізації.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетенцій.

Загальні компетенції:

- ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК9. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.
- ЗК 14. Здатність до креативного та критичного мислення.
- ЗК 15. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- СК 2. Здатність здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами.
- СК 8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудових відносин.
- СК 10. Здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.
- СК 12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.
- СК 13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовам вивчення навчальної дисципліни **«Внутрішній економічний механізм підприємства»** є опанування таких навчальних дисциплін (обов'язкових (ОК) та вибіркових (ВК) компонент освітньої програми:

ОК 1.25 Економіка підприємства;

ОК 1.27 Менеджмент;

ОК 1.30 Організація виробництва

ВК 2.10 Управління підприємством та якістю продукції / Економіка та управління малим бізнесом;

ВК 2.14 Стратегічне управління підприємством / Антикризове управління на підприємстві;

ОК 1.35 Планування і контроль на підприємстві тощо;

ПРОГРАМНІ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Економіка підприємства», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.	ПРН 10
Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.	ПРН 12
Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.	ПРН 13
Використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.	ПРН 18
Демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами та у невизначених умовах.	ПРН 22
Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.	ПРН 23

Очікуванні результати навчання, які повинні бути досягнуті після опанування навчальної дисципліни «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.	ПРН 10
Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.	ПРН 12
Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.	ПРН 13
Використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.	ПРН 18
Демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами та у невизначених умовах.	ПРН 22
Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.	ПРН 23

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- залік;
- тестування;
- опитування;
- презентація результатів дослідницької роботи проблемних аспектів;
- розрахунково-аналітичні роботи.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виконання розрахунково-аналітичних робіт, презентація результатів дослідницької роботи, проведення колоквиумів.

Форма модульного контролю: у формі письмової контрольної роботи та/або письмового тестування та/або тестування на платформі Moodle.

Форма підсумкового семестрового контролю: у формі заліку з навчальної дисципліни в обсязі навчального матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	50	100
10	10	10	10	10		

T1, T2... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T6	T7	T8	T9	T10	50	100
10	10	10	10	10		

T6, T7... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	5	40	4	40
Лабораторні заняття (допуск, виконання та захист)	-	-	-	-

<i>Прод.табл.</i>				
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	-	-	-	-
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	-	Під час практичних занять	-	Під час практичних занять
Презентація	1	10	1	10
Реферат	-	-	-	-
Есе	-	-	-	-
Модульна контрольна робота (лекційні заняття)	1	50	1	50
Разом	-	100	-	100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

На оцінювання модульних контрольних робіт в усній, письмовій або письмово-усній формі, викладачем в аудиторії, відводиться по 50 балів за кожен модуль, тобто в сумі 100 балів за два модульні контролі.

Якщо з об'єктивних причин студент не пройшов модульний контроль у визначений термін, то він має право за дозволом деканату пройти його протягом двох тижнів після виникнення заборгованості.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку та за навчальним матеріалом, визначеним робочою програмою дисципліни «Внутрішній економічний механізм підприємства» в повному обсязі за навчальний рік.

До підсумкового контролю з навчальної дисципліни викладач (кафедра) не допускає студента, який не виконав усіх обов'язкових робіт, передбачених робочою навчальною програмою.

Залік проводиться у формі усного опитування, час підготовки до відповіді – 30-40 хв. Оголошення результатів відбувається відразу.

Залік з дисципліни «Внутрішній економічний механізм підприємства» не є обов'язковим для студента, який склав усі модульні контролі передбачені навчальною програмою та за їх результатами атестований оцінкою «зараховано».

При порушенні студентом дисципліни під час проведення заліку (списування, підказка, підміна завдання тощо) викладач усуває його від складання заліку, виставляє йому нуль балів і державну семестрову оцінку «не зараховано».

Студент, який на заліку одержав незадовільну оцінку і не підлягає умовам відрахування з університету, або не склав його з якихось причин, складає залік перед комісією. Комісія створюється завідувачем кафедри. Вона оцінює знання студента по 100-бальній системі та переводить її у державну семестрову оцінку. Залікова оцінка, виставлена комісією, є остаточною.

Шкала оцінювання підсумкових балів за підсумками модульних контрольних робіт

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою, для:	
		екзамену, курсового проекту (роботи), практики	заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	задовільно	
64-73	D		
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Згідно положення, знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

* оцінку «**зараховано**» (90-100 балів, A) заслуговує студент, який:

- ✓ всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- ✓ вмів самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- ✓ засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- ✓ засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни «Внутрішній економічний механізм підприємства» та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- ✓ вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- ✓ самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

* оцінку «**зараховано**» (82-89 балів, B) – заслуговує студент, який:

- ✓ повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- ✓ має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- ✓ під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.

* оцінку «зараховано» (74-81 бал, C) заслуговує студент, який:

✓ в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;

✓ вмів порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;

✓ опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою.

* оцінку «зараховано» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

✓ знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;

✓ виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;

✓ ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

✓ допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

* оцінку «зараховано» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

✓ володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

* оцінка «не зараховано з можливістю повторного складання» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

✓ виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

* оцінка «не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

✓ володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

✓ допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

✓ не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 Передумови і форми функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства. Система планування.

ТЕМА 1. Внутрішній економічний механізм підприємства: зміст, структура і форми функціонування

1.1. Сутність і структура внутрішнього економічного механізму підприємства.

1.2. Принципи і чинники внутрішнього економічного механізму підприємства.

1.3. Організаційні передумови функціонування внутрішнього економічного механізму.

1.4. Форми функціонування внутрішнього економічного механізму.

1.5. Організація процесу функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства.

ТЕМА 2 Підприємство і організаційно-структурні механізми його функціонування

2.1. Підприємство як складна відкрита система та особливості його функціонування в умовах сучасної ринкової трансформації

2.2. Структуризація підприємства як важливий внутрішній організаційний механізм

2.3. Виробнича структуризація підприємства

2.4. Організаційна структуризація підприємства

2.5. Організаційні структури управління на підприємстві

2.6. Порядок створення внутрішньогосподарських підрозділів підприємства

ТЕМА 3 Внутрішні ринково-цінові механізми як інструмент організації внутрішньовиробничих економічних відносин

3.1. Функції і система внутрішніх цін на підприємстві.

3.2. Методи формування внутрішніх цін.

3.3. Внутрішні ціни як інструмент організації внутрішньовиробничих економічних відносин.

ТЕМА 4. Система планування як важлива складова внутрішнього економічного механізму підприємства

4.1. Сутність внутрішньогосподарського планування

4.2. Принципи і методи розробки внутрішньогосподарських планів

4.3. Нормативна база планування

ТЕМА 5. Механізм виробничої програми

5.1. Сутність і порядок розробки виробничої програми підрозділу

5.2. Показники виробничої програми.

5.3. Обґрунтування виробничої програми виробничою потужністю

5.4. Забезпечення виробничої програми трудовими ресурсами

Змістовий модуль 2 Управління основними показниками виробничої діяльності. Оптимізація операційної системи та ВЕМП.

ТЕМА 6. Механізм управління витратами і прибутком підприємства

6.1. Склад витрат підрозділів і порядок їх планування

6.2. Формування бюджетів підрозділів

6.3. Планування собівартості продукції

6.4. Планування прибутку виробничих підрозділів

ТЕМА 7. Механізм стимулювання підрозділів

7.1. Роль, форми і джерела стимулювання

7.2. Стимулююча функція оплати праці

7.3. Оплата праці за кінцевим колективним результатом і її стимулююча роль

7.4. Стимулювання через участь у прибутку

ТЕМА 8. Матеріальна відповідальність за результати роботи

8.1. Зміст і форми матеріальної відповідальності

8.2. Методи обчислення збитків і економічних санкцій

8.3. Особливості внутрігосподарської матеріальної відповідальності

ТЕМА 9. Оцінка і контроль діяльності підприємства як важливий його внутрішній механізм

9.1. Загальне поняття про контроль діяльності підрозділів

9.2. Оцінка діяльності внутрішньогосподарського підрозділу і її критерії

9.3. Чекова форма внутрішньогосподарського контролю

9.4. Внутрішньогосподарський облік як важлива форма контролю діяльності підрозділів

ТЕМА 10. Діагностика й оптимізація операційної системи і ВЕМП та їх кадрове забезпечення

10.1. Методичні основи аналізу й оптимізації операційної системи підприємства

10.2. Діагностика внутрішнього економічного механізму підприємства

10.3. Кадрове забезпечення ВЕМП.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Форма навчання: денна						Форма навчання: заочна					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Змістовий модуль 1 Передумови і форми функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства. Система планування.												
ТЕМА 1. Внутрішній економічний механізм підприємства: зміст, структура і форми функціонування	8	2	2	-	-	4	9	1	-	-	-	8
ТЕМА 2 Підприємство і організаційно-структурні механізми його функціонування	8	2	2	-	-	4	9	1	-	-	-	8
ТЕМА 3 Внутрішні ринково-цінові механізми як інструмент організації внутрішньовиробничих економічних відносин	8	2	2	-	-	4	8	-	-	-	-	8
ТЕМА 4. Система планування як важлива складова внутрішнього економічного механізму підприємства	8	2	2	-	-	4	8	-	-	-	-	8

ТЕМА 5. Механізм виробничої програми	8	2	2	-	-	4	9	1	-	-	-	8
Модульна контрольна робота № 1	5	2	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовий модуль	45	12	10	-	-	23	43	3	-	-	-	40
Змістовий модуль 2 Управління основними показниками виробничої діяльності. Оптимізація операційної системи та ВЕМП.												
ТЕМА 6. Механізм управління витратами і прибутком підприємства	8	2	2	-	-	4	9	1	-	-	-	8
ТЕМА 7. Механізм стимулювання підрозділів	7	2	1	-	-	4	9	1	-	-	-	8
ТЕМА 8. Матеріальна відповідальність за результати роботи	7	2	1	-	-	4	9		-	-	-	9
ТЕМА 9. Оцінка і контроль діяльності підприємства як важливий його внутрішній механізм	8	2	2	-	-	4	9	1	-	-	-	8
ТЕМА 10. Діагностика й оптимізація операційної системи і ВЕМП та їх кадрове забезпечення	8	2	2	-	-	4	9	-	-	-	-	9
Модульна контрольна робота № 2	5	2	-	-	-	3		-	-	-	-	-
Разом за змістовий модуль	43	12	8	-	-	23	45	3	-	-	-	42
Семестровий контроль (залік)	2	-	2	-	-	-	2	-	2	-	-	-
Всього	90	24	20	-	-	46	90	6	2	-	-	82

ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Обладнання та технічні засоби, використання яких передбачає навчальна дисципліна
«Внутрішній економічний механізм підприємства»:

- комплект мультимедійного обладнання;
- навчальна платформа Moodle (<https://moodle.uzhnu.edu.ua>);
- активований акаунт університетської пошти.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Внутрішній економічний механізм підприємств: підручник / С.О. Гуткевич, М.Д. Корінько, Ю.М. Сафонов та ін. – К.: Діса плюс, 2015. – 556 с.
2. Внутрішній економічний механізм підприємства. Тексти лекцій для здобувачів вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» всіх форм навчання / Укладачі: Мініна О.В., Шадура-Никипорець Н.Т. – Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2021. – 103 с.
3. Внутрішній економічний механізм підприємства: навчальний посібник. Укладач: Сарай Н.І. – Тернопіль, 2007. – 140 с.
4. Внутрішній економічний механізм підприємства: навчально-методичний посібник (для студентів 4 курсу економічного факультету з напрямку підготовки 6.030504 - «Економіка підприємства» всіх форм навчання за кредитномодульною системою організації навчального процесу) / Житник Т.П.– Біла Церква: Пшонківський О.В., 2015. – 210 с.

Допоміжна література

1. Антипова С.П., Рижиков В.С., Підгора Є.О., Біличенко Н.А., Яковенко М.М., Ровенська В.В. Внутрішній економічний механізм підприємства. – Краматорськ, 2010. – 201с.
2. Атюшкіна В.В., Бурко Я.В. Внутрішній економічний механізм підприємства: навчальний посібник. – К.: Аграр Медіа Груп, 2015. – 190 с.
3. Внутрішній економічний механізм підприємства. Методичні вказівки до проведення практичних занять і самостійного засвоєння дисципліни для здобувачів вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» всіх форм навчання / Укладачі: Мініна О.В., Іванова Н.В. – Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2021. – 83 с.
4. Грецак М.Г. Гребешкова О.М., Коцюба О.С.; та ін. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посібник. / за ред. Грецака М.Г. К.: КНЕУ, 2001. 228 с.
5. Гуткевич С.О. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посіб. / С.О. Гуткевич, М. Д. Корінько, Ю.М. Сафонов, Д.В. Солоха, О.В. Белякова / За ред. проф. С.О. Гуткевич. Донецьк.: Вид-во СПД Купріянов В.С., 2012. – 362 с.
6. Економіка підприємства: підручник/ під ред д.е.н., проф. Фролової Л.В.: Бондаренко М.О. – Одеса: ОНПУ, 2020. – 708 с.
7. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / П.В. Круш, С.О. Тульчинська; Р.В. Тульчинський; С.О. Кириченко; О.В. Кривда; О.П. Кавтиш; Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний інститут». - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 206 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Господарський кодекс України. Документ 436-IV, чинний, поточна редакція - Редакція від 15.11.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Податковий кодекс України. Документ 2755-VI, чинний, поточна редакція - Редакція від 01.12.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Консолідована фінансова звітність" Наказ Міністерства фінансів України 27.06.2013 № 628 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13#Text>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" Наказ Міністерства фінансів України 07.02.2013 № 73 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Сутність і структура внутрішнього економічного механізму підприємства.
2. Принципи і чинники внутрішнього економічного механізму підприємства.
3. Організаційні передумови функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства.
4. Підприємство як відкрита система та особливості його функціонування.
5. Організаційні структури управління на підприємстві.
6. Виробнича структуризація підприємства.
7. Охарактеризувати основні елементи виробничої програми (що передбачають, розраховують, включають):
 - а) план виробництва і реалізації продукції;
 - б) план дистрибуції продукції;
 - в) план маркетингу;
 - г) план капітального будівництва та капітальних вкладень;
 - г) план технічного розвитку;
 - д) план соціального розвитку;
 - е) план праці і заробітної плати;
 - є) план собівартості, прибутку і рентабельності;
 - ж) фінансовий план;
 - з) план охорони навколишнього середовища.
8. Структура витрат підприємства, елементи операційних витрат.
9. Класифікація витрат відповідно до П (С)БО № 3 «Звіт про фінансові результати».
10. Класифікація витрат за статтями калькуляції та елементами витрат.
11. Сутність виробничої програми.
12. Особливості формування виробничої програми.
13. Елементи формування виробничої програми.
14. Роль, форми і джерела стимулювання.
15. Стимулююча функція оплати праці.
16. Стимулювання через участь у прибутку.
17. Оплата праці за кінцевим колективним результатом.
18. Особливості внутрішньогосподарської матеріальної відповідальності.
19. Сутність і форми матеріальної відповідальності.
20. Оцінка діяльності підрозділів і її критерії.
21. Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток».
22. Кадрове забезпечення внутрішнього економічного механізму підприємства.
23. Сутність контролю діяльності підрозділів, його суб'єкти та об'єкти.
24. Класифікація внутрішньогосподарського контролю.
25. Критерії та показники діагностики внутрішнього економічного механізму підприємства.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ

1. В економічному аспекті підприємство – це:

- а) юридична особа з установленими державою в законодавчому порядку правами і обов'язками;
- б) первинна ланка промисловості, виробнича одиниця економіки країни з певною внутрішньою структурою, зовнішнім оточенням, закономірностями функціонування та розвитку;
- в) відокремлена ланка промисловості, що визначається певною господарською, фінансовою і економічною самостійністю;
- г) система робочих машин та механізмів певної кількості і потужності, підібраних згідно з видами виготовлюваної продукції.

2. Основою формування виробничих структур підприємств у більшості галузей промисловості є:

- а) виробничий процес виготовлення продукції;
- б) чисельність персоналу;
- в) екологічне середовище;
- г) ресурсні обмеження.

3. Структура внутрішнього економічного механізму визначається через:

- а) організаційно-технічну систему;
- б) систему планування, контролю і оцінки діяльності підрозділів;
- в) механізм матеріальної відповідальності підрозділів та мотиваційний механізм функціонування;
- г) через усі перелічені вище механізми та системи.

4. До принципів, на яких ґрунтується внутрішній економічний механізм підприємства, не належить:

- а) принцип цільової сумісності та зосередженості;
- б) принцип прямоочності;
- в) принцип безперервності і надійності;
- г) принцип плановірності, пропорційності та динамізму.

5. До організаційних передумов функціонування внутрішнього економічного механізму належать:

- а) майнова відокремленість, відносна економічна самостійність та прогресивна нормативна база;
- б) система обліку матеріальних цінностей, витрат і продукції та раціональна система оцінки і матеріального стимулювання діяльності;
- в) економічна відповідальність за кінцеві результати роботи та створення внутрішньозаводської ринкової інфраструктури;
- г) усі відповіді правильні.

6. Не виділяють таку форму функціонування внутрішнього економічного механізму:

- а) центри витрат;
- б) центри умовного розрахункового прибутку;

- в) центри максимального прибутку.
- г) центри реального прибутку

7. Підрозділи, що є центрами прибутку, як правило, виготовляють:

- а) продукцію внутрішньоопераційного призначення;
- б) кінцеву продукцію, що реалізують на ринку;
- в) проміжну продукцію внутрішньоопераційного призначення, яку передають іншим підрозділам за внутрішніми планово-розрахунковими цінами;
- г) правильні відповіді а і в.

8. Характеристики внутрішніх цін не стосується твердження:

- а) внутрішні ціни – умовно-розрахункові ціни;
- б) створюють основу договірних відносин між підприємством та його підрозділами, а також між самими підрозділами;
- в) згідно з внутрішніми цінами виконуються реальні (готівкові) платежі між підрозділами;
- г) внутрішні ціни у практиці внутрішнього обігу виконують ті самі функції, що й ринкові ціни.

9. Критерієм розподілу частини прибутку підприємства між його виробничими підрозділами є:

- а) коефіцієнт розподілу прибутку;
- б) витрати виробництва підрозділу за кошторисом;
- в) додані витрати виробництва підрозділу;
- г) фондоозброєність праці.

10. Основними розділами поточного плану підрозділу – центру витрат є:

- а) виробництво продукції і продуктивність праці;
- б) обсяг продажу продукції і прибуток;
- в) виробництво продукції і витрати;
- г) витрати і оборотні засоби.

11. Принцип партисипативності (участі) у плануванні означає:

- а) розробку планів керівниками підрозділів;
- б) участь у плануванні працівників, які реалізують плани;
- в) участь у плануванні всіх працівників підприємства;
- г) розробка планів підрозділів центральним плановим відділом.

12. Виробнича програма підрозділів основного виробництва - це:

- а) послідовність запуску у виробництво в плановому періоді;
- б) план ресурсного забезпечення виробництва;
- в) сукупність продукції певної номенклатури і асортименту, яка має бути виготовлена в плановому періоді в заданих обсягах;
- г) план діяльності.

13. Універсальним загальним вимірником обсягу продукції є:

- а) умовна кількість виробів;
- б) нормований час;

- в) ціна виробу.
- г) правильна відповідь б і в.

14. Основним критерієм оптимальної кількості обслуговуючого персоналу певної операційної системи є:

- а) максимальне завантаження устаткування;
- б) час обслуговування;
- в) продуктивність праці;
- г) мінімальні витрати в системі на одиницю продукції.

15. До змінних належать витрати, величина яких:

- а) нестабільна у часі;
- б) залежить від продуктивності праці;
- в) залежить від обсягу виробництва;
- г) залежить від номенклатури продукції, що виробляється.

16. До постійних належать витрати, величина яких:

- а) постійна на одиницю продукції;
- б) не залежить від обсягу продукції в межах даної виробничої потужності;
- в) постійно зростає;
- г) однакова для різних видів продукції.

17. Загальновиробничі витрати – це витрати на:

- а) виробництво і збут продукції;
- б) утримання адміністрації підприємства;
- в) основні матеріали і оплату праці виробничих робітників;
- г) утримання, експлуатацію устаткування, організацію й управління виробництвом.

18. Кошторис підрозділу – це:

- а) витрати підрозділу за плановий період на виробництво продукції незалежно від ступеня її готовності;
- б) витрати підрозділу на виробництво готової продукції ;
- в) витрати підрозділу у незавершеному виробництві;
- г) загальновиробничі витрати підрозділу за плановий період.

19. На підприємстві контроль здійснюється у формі:

- а) технічний контроль;
- б) контроль трудової дисципліни;
- в) контроль результатів виробництва і витрачених ресурсів;
- г) усі відповіді правильні.

20. Основними показниками оцінки діяльності підрозділів – центрів витрат є:

- а) продуктивність праці та витрати;
- б) обсяг виробництва і прибуток;
- в) приріст обсягу виробництва та витрати;
- г) виконання зобов'язань з виготовлення продукції в натуральному виразі та витрати.

21. Основними показниками оцінки діяльності підрозділів – центрів прибутку є:

- а) прибуток;
- б) прибуток і продуктивність праці;
- в) собівартість продукції і прибуток;
- г) виконання зобов'язань з виготовлення продукції в натуральному виразі та витрати.

22. Виконання плану виробництва з номенклатури продукції обчислюється діленням на плановий обсяг продукції:

- а) планового обсягу продукції зменшеного на суму не виконання плану з дефіцитних виробів;
- б) фактичного обсягу продукції;
- в) планового обсягу продукції збільшеного на перевиконання плану з дефіцитних виробів;
- г) фактичного обсягу продукції, але без урахування перевиконання плану за окремими номенклатурними позиціями.

23. Матеріальне стимулювання за рахунок прибутку:

- а) сприяє зацікавленості працівників у прибутковості підприємства;
- б) зменшує податкове навантаження на підприємство;
- в) обмежується законодавчо із фіскальних міркувань;
- г) збільшує собівартість продукції.

24. У разі відрядної оплати праці основний заробіток працівника визначається:

- а) обсягом виконаної роботи у натуральному виразі і тарифною ставкою;
- б) фактичною трудомісткістю роботи і тарифною ставкою;
- в) обсягом виконаної роботи у натуральному вимірі і відрядною розцінкою;
- г) нормативною трудомісткістю роботи і відрядною розцінкою за одиницю продукції.

25. Основний заробіток працівника при почасовій оплаті праці визначається:

- а) обсягом виконаної роботи і тарифною ставкою;
- б) відпрацьованим часом і тарифною ставкою;
- в) відпрацьованим часом і відрядною розцінкою;
- г) нормативною трудомісткістю роботи і тарифною ставкою.

26. Нарахована загальна зарплата за кінцевим колективним результатом розподіляється між працівниками пропорційно:

- а) стажу роботи;
- б) кількості відпрацьованих днів і КТУ;
- в) тарифним розрядам працівників;
- г) кількості відпрацьованих днів.

27. При відрядній оплаті праці стимулюється передусім:

- а) продуктивність праці;
- б) якість продукції;
- в) дотримання правил техніки безпеки;
- г) точний облік роботи кожного виконавця.

28. При почасовій оплаті праці стимулюється передусім:

- а) продуктивність праці;
- б) зниження собівартості продукції;
- в) підвищення кваліфікації і дисципліни;
- г) точний облік роботи кожного виконавця.

29. Штрафні санкції – це:

- а) компенсація економічних втрат задля підтримання еквівалентних відносин;
- б) попередньо встановлені виплати за певні порушення;
- в) додаткові витрати потерпілої сторони;
- г) правильна відповідь а і б.

30. До збитків, спричинених неналежним виконанням контрагентом своїх зобов'язань, належить:

- а) додаткові витрати;
- б) втрата або пошкодження майна;
- в) неодержаний прибуток;
- г) усі відповіді правильні.

31. Економічні санкції підприємства мають відшкодовуватися:

- а) основними підрозділами підприємства;
- б) усіма підрозділами (основними, допоміжними, обслуговуючими, управлінськими);
- в) службою заводоуправління;
- г) підрозділами, що є безпосередніми винуватцями заподіяних збитків стороннім контрагентам.

32. Зі зменшенням обсягу виробництва частка постійних витрат у загальній сумі:

- а) зменшується;
- б) збільшується;
- в) залишається незмінною;
- г) змінюється залежно від конкретних умов.

33. У разі зменшення обсягу виробництва і продажу продукції сума операційного прибутку зменшується на величину:

- а) відносного зростання постійних витрат;
- б) зменшення маржинального прибутку;
- в) зменшення обсягу виробництва;
- г) правильні відповіді а і б.

34. Маржинальний прибуток – це:

- а) різниця між виручкою і постійними витратами;
- б) різниця між виручкою і змінними витратами;
- в) різниця між виручкою і загальними (сукупними) витратами;
- г) сума операційного прибутку та змінних витрат.

35. Коефіцієнт маржинального прибутку обчислюється як відношення останнього до:

- а) операційного прибутку;
- б) загальних (сукупних) витрат;
- в) виручки від продажу продукції;
- г) постійних витрат.

36. У точці беззбитковості:

- а) виручка дорівнює сукупним витратам;
- б) маржинальний прибуток дорівнює операційному прибутку;
- в) маржинальний прибуток дорівнює постійним витратам.
- г) правильна відповідь а і в.

37. Операційний леверидж визначається відношенням:

- а) операційного прибутку до маржинального прибутку;
- б) маржинального прибутку до обсягу продажу;
- в) маржинального прибутку до операційного прибутку.
- г) змінних витрат до постійних;

38. Оптимальною партією поставок матеріалів, які регулярно витрачаються у виробництві, є така, що потребує:

- а) мінімальних витрат на придбання і зберігання;
- б) мінімальної складської площі;
- в) мінімальної кількості транспортних засобів;
- г) мінімальних витрат на придбання.

39. Для оцінювання виробничих запасів підприємство може використовувати протягом року:

- а) лише один з методів оцінювання за кожним видом (групою) виробничих запасів;
- б) лише метод ФІФО;
- в) різні методи оцінювання для окремих видів (груп) виробничих запасів;
- г) один з двох визначених на початку року методів оцінювання запасів.

40. Оптимальною є така інтенсивність роботи устаткування, за якої:

- а) продуктивність устаткування максимальна;
- б) максимально використовується потужність двигунів верстату;
- в) мінімальні витрати на одиницю роботи (продукції);
- г) мінімальні витрати на одиницю часу роботи (машино-годину).

ДЛЯ ПОДАТОК